

TÓTH JÓZSEF

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

A NEKDOTASZERŰ FELJEGYZÉSEK
A SZOMBATHELYI EGYHÁZMEGYE VOLT PÜSPÖKEIRŐL

GÉFIN GYULA KISKÖNYVTÁR

1.

TÓTH JÓZSEF

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

ANEKDOTASZERŰ FELJEGYZÉSEK
A SZOMBATHELYI EGYHÁZMEGYE
VOLT PÜSPÖKEIRŐL

Martinus Kiadó
Szombathely, 2014

Szerző: Tóth József

Lábjegyzetekkel ellátta: Pál Ferenc

Szakmai lektor: Rétfalvi Balázs

Nyelvi lektor: Csuti-Mátyás Zsófia

Címlapkép:

Szombathelyi Fő Templom (metszet: Bugar F. - A. Hofbauer, 1834)

Lelőhely: Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár G/2

Hátlapkép:

Mikes János püspök és Tóth József nagyprépost

Lelőhely: Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár, Mikes János iratok

Az egyházmegye püspökeiről készült fotókat Németh József készítette.

Eredeti kiadás:

Martineum Könyvnyomda Részvénytársaság (Szombathely) 1925.

Kiadja:

Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó

9700 Szombathely, Berzsényi Dániel tér 3.

Telefon: 94/513-191, 30/659-7320

E-mail: info@martinuskiado.hu, Internet: www.martinuskiado.hu

Felelős kiadó: Teklits Tamás igazgató

Minden jog fenntartva!

Jelen könyvet vagy annak részleteit bármely formában reprodukálni vagy közölni csak a kiadó engedélyével lehet.

Nyomdai munkák: Kapitális Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: ifj. Kapusi József

HU ISBN 978-615-5091-29-2

HU ISSN 2064-5945

Előszó

Mind a helytörténészek, mind a történelem iránt érdeklődő olvasók nagy örömmel és várakozással vehetik kézbe Tóth József nagyprépost 1925-ben megjelent s most átdolgozott, javított formában újra megjelenő *Emlékezzünk régiokról* című könyvét.

Tóth József Sorokifaludon született 1863-ban, édesapja Tóth Sándor uradalmi kocsis volt. A teológiát a bécsi egyetemen hallgatta, ott avatták doktorrá 1892-ben. 1886. július 14-én szentelték pappá, 1886-tól káplán volt Kisunyomban, majd Nyőgéren. 1887-től a Püspöki Iskola hitoktatója Szombathelyen, 1889-től 1902-ig a szemináriumban a dogmatika tanára s egyben tanulmányi felügyelő. 1902 és 1907 között püspöki titkárként és szentszéki ülnökként tevékenykedett. Székesegyházi kanonokká 1907-ben nevezték ki, 1926-ban a székeskáptalan nagyprépostja lett.

Az egyházmegye egyik legnehezebb korszakában, 1919-től 1921-ig püspöki helynökként tevékenykedett. Ez az az időszak, amikor Mikes püspököt a kommün fogságba vetette, s ezalatt a főpásztor nélkül maradt egyházmegyét neki kellett vezetnie nagy odafigyeléssel és tapintattal. 1923-ban érdemei elismerése mellett pápai prelátussá nevezték ki. Türelemmel viselt hosszú szenvedés után, 1936. június 16-án hunyt el.

A Géfin Gyula által szerkesztett három kötetes, a Szombathelyi Egyházmegye történetét feldolgozó munkában – elősorban saját visszaemlékezéseire hagyatkozva – ő írta meg az István Vilmos püspökről szóló részt.

Figyelemre méltó közösségi és társadalmi életet folytatott. Részt vett a szombathelyi domonkos nővérek zárdájának alapításában, s annak igazgatója lett 1906-tól 1920-ig. Itt 1906-ban megalakította az Úrleányok Mária-kongregációját. Alapító tagja Szombathely egyik legtekintélyesebb és legaktívabb karitatív egyesületének, a Szent Erzsébet Egyletnek. Ennek jó ideig – különféle titulusokat kapva az egyleten belül – egyfajta lelki vezetője volt.

Nagy műveltséggel rendelkezett: németül, olaszul beszélt, franciául olvasott. Műveltsége, széles körű tájékozottsága természetesen visszaköszön jelen kötet soraiból is, emellett azonban publikált történeti, illetve irodalmi jellegű írásokat is: *Szent Márton a hitújonc*, *Vagnozzi: Cecilia* (fordítás), *Helene Most: Menj és hirdesd* (fordítás), *Szily János élete és működése*, *Rövid elmélkedések Jézus Szentséges Szívéről és a Boldogságos Szűz Máriáról*, *A szombathelyi székesegyház leírása*.

Figyelemre méltó, hogy Kovács Lajos a *Szombathelyi papok irodalmi tevékenysége* című munkájában az *Emlékezzünk régiekről* című művét nem a tudományos, hanem a szépirodalmi részben tárgyalja.

S valóban, a kötet műfaja kérdéses. Ha a történeti munkákhoz szokott olvasó kézbe veszi Tóth József könyvét, önkéntelenül felmerül benne a kérdés: ténylegesen megbízható, komoly forrásértékű munka-e az, amit a kezében tart? A válasz nem egyszerű. Az bizonyos, hogy a munka, ha vidám szemléletben íródott is, komoly forrásértékkel bír. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a Géfin Gyula által szerkesztett *A Szombathelyi Egyházmegye története* szinte minden fejezete forrásként adja meg. Igaz, hogy Tóth József munká-

ját nem látta el hivatkozásokkal, de a mai modern történésszek által használt kutatási módszert, az úgynevezett oral history-t majdnem pontosan és megfelelően alkalmazta.

Ezzel együtt azonban feltételezhető, hogy könyvét nem tudományos munkának szánta, egyszerűen csak vidám anekdotagyűjteményt kívánt készíteni, hogy az emberibb, mindennapi arcát is bemutassa az egyházmegye püspökeinek, s néhány jelesebb papjának.

Adatait részben paptársaitól – Stegmüller Károlytól, Perényi Antaltól, Horváth Ferenctől és Borsódy Jánostól – gyűjtötte, valamint saját, István Vilmos püspök mellett eltöltött éveinek élményeiből rakta össze. De mindezek mellett feltehetőleg használt levéltári forrásokat is, amelyre többször utalt, viszont ezekhez lábjegyzetet nem készített.

Munkánk – lévén 1925-ben már nyomtatásban megjelent – nem tekinthető forrásközlésnek. Éppen ezért a szöveget a mai helyesírás szerint közöljük, kivételt képeznek ez alól a személy- és helynevek. Több esetben ugyanis a monogramok, rövidítések alkalmazása miatt kétséges az adott név feloldása, s ezért meg akartuk hagyni a „szabadságot” az olvasónak, hogy adott esetben „felülbírálja” a mi feloldásunkat. A szövegben nem jelölve írtuk ki az egyértelműen feloldható, az olvasást zavaró rövidítéseket (például: theol. tanár = teológiai tanár).

Jelen kötet szövegéhez magyarázó lábjegyzeteket fűztünk. Igyekeztünk rövid életrajzot adni a szövegben előforduló személyekről, lefordítani a latin és német részeket, azonban volt, hogy vállalkozásunk részben vagy egészben kudarcot vallott. Az olvasó találkozhat olyan nevekkel is, amelyeket források hiánya miatt nem sikerült lábjegyzettel ellátni.

A könyvecske végén hely- és névmutató található. A névmutatóban jelöltük azoknak a személyeknek a monogramját is, akiknek kilétét nem sikerült megfejtenünk. A helymutatóban nem jelöltük a helységnevet abban az esetben, ha a településre vonatkozó tényleges információt nem hordoz. Így nem jelöltük, ha a helynév egy cím vagy titulus része, tényleges feladatkör nélkül (például: németújvári címzetes apát, de kercai plébános), illetve, ha könyv vagy egyéb mű címében szerepel (például: Géfin Gyula: A Szombathelyi Egyházmegye története).

Minden, a könyv forrásértékével kapcsolatos probléma mellett megengedhető a kijelentés: e munkát akkor is érdemes olvasni, ha nem történelmi szemmel nézzük. Tanulságos, olvasmányos történeteink jókat lehet derülni, s nagyon lehet okulni.

Szeretném megköszönni a lábjegyzetek elkészítéséhez nyújtott segítségét Rétfalvi Balázs és Vinczi Réka levéltárosoknak, Inzsöl Richárd atyának, Benczik Gyulának, valamint a Vas Megyei Levéltár munkatársainak.

Pál Ferenc

Miért írtam meg ezt a kis könyvet?

Megírtam azért, mert meg vagyok győződve, hogy szép egyházmegyénkre vonatkozó minden legkisebb emléke a múltnak érdeklí annak papságát.

Megírtam azért, mert nagynevű püspökeink szelleme és jelleme nagyon kedves alakban jelenik meg az utódok előtt azokban a részint komoly, részint derült kiszólásukban, melyek bepillantást engednek az ő lelkivilágukba.

Megírtam azért, hogy el ne vesszenek a múltnak ez emlékei, melyeket sikerült összeszededgetnem olyan férfiaktól, kik a régibb püspököknek részint kortársaik voltak, részint pedig oly egyénnel voltak érintkezésben, kik azokat személyesen ismerték.

Megírtam végül azért, mert meglehet, hogy a szájhagyomány révén merülnek fel olyan anekdoták, melyek eddig nem jutottak tudomásomra, s éppen azért igen nagy szeretettel kérem kedves pap-társaimat, hogy ha ilyeknek tudomására jutnak, szíveskedjenek azokat velem közölni.

Azokat, melyek e kis könyvben vannak, nagy részben dr. Stegmüller Károly¹ volt nagyprépost, Perényi Antal² címzetes prépost, volt körmendi plébános, Horváth Ferenc³ nyugalmazott kercai plé-

¹ STEGMÜLLER KÁROLY (Kőszeg, 1822. – Szombathely, 1906.) A teológiát a Pázmáneumban végezte, majd a bécsi Augustineumban tanult tovább, s szerezte meg a doktori fokozatot. Püspöki szertartó, majd a dogmatika tanára, később a liceum hittanára, a szeminárium lelki igazgatója, majd szentszéki ülnök és zsinati vizsgáló volt. Ölbői plébános, sárvári kerületi esperes, szombathelyi kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő, a Szűz Mária hegyéről elnevezett címzetes apát. 1890-től püspöki helynök, 1901-től káptalani helynök, 1902-től nagyprépost.

² PERÉNYI ANTAL (Vaskeresztes, 1841. – Körmend, 1922.) A teológiát a bécsi Pázmáneumban végezte. Nevelő volt Zalaszentgróton, a szeminárium prefektusa, karkáplán, 1871-től haláláig Körmend plébánosa. 1904-ben dersi címzetes apát, 1907-ben kerületi esperes, tanfelügyelő. 1912-ben elnyerte a Ferenc József-keresztet.

³ HORVÁTH FERENC (Szombathely, 1842. – Szombathely, 1930.) 1866-ban szentelték, káplán volt Szentgyörgyvölgyén, majd plébános Kercán. 1922-ben a papi otthonba vonult, de haláláig segítette az Egyházmegyei Könyvtár munkáját.

bános, Borsódy János⁴ bődi plébános urak elbeszéléseiből gyűjtöttem össze. Az utolsó negyven év története pedig már magam előtt is ismeretes.

Ide írom még, hogy egyszer dr. Stegmüller Károly nagyprépost úrtól, kivel szerencsém volt a papnevelés ügyét több mint egy évtizeden át szolgálni, azt kérdeztem: „De hát honnan tudja méltóságos úr a Szily, Herzan és Somogyi püspökökre vonatkozó adatokat?” Ő azt felelte: „Ezeket a nagy püspököket személyesen nem ismertem ugyan, de ismertem olyanokat, kik ismerték őket.”

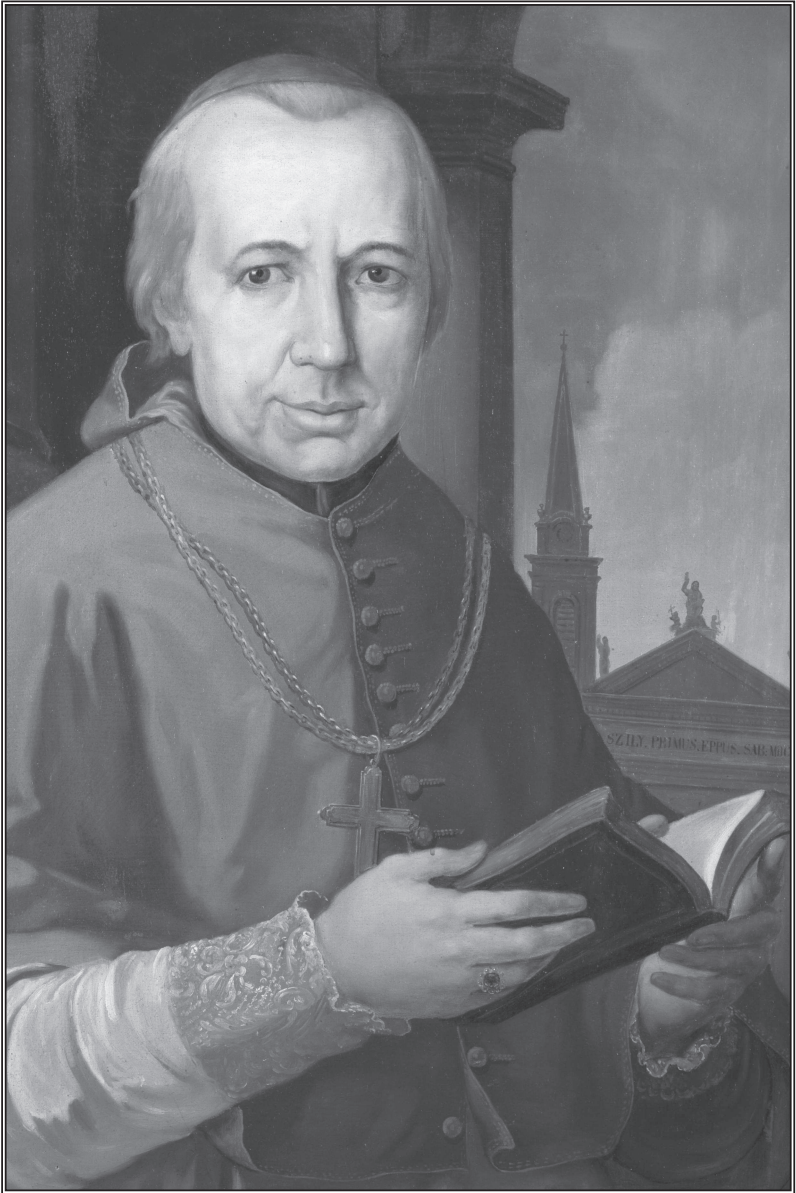
Egyházmegyénk két év múlva már másfél százados fennállását fogja ünnepelni. Mély szomorúság vesz rajtam erőt, ha meggondolom, hogy ez a szép egyházmegye három részre van osztva, s csak egy kis része maradt meg a szombathelyi püspök joghatósága alatt.

Adja Isten, hogy újra mielőbb egyesülhessenek velünk azok, kik most idegen joghatóság alatt kénytelenek a lelkek ügyét szolgálni! Szeretettel gondolunk a mi jó testvéreinkre, s kérem őket, imádkozzanak velünk együtt, hogy a mi szép egyházmegyénk újra egységes legyen, s gyönyörű székesegyházunkban együtt zenghessük a másfél százados ünnepélyen a Te Deumot!

Szombathely, 1925. október 9.

Dr. Tóth József
pápai prelátus, apátkanonok

⁴ Helyesen: BORSÓDY JÁNOS (Beled, 1856. – Vát, 1954.) 1879-ben szentelték. Káplán volt Köveskúton, Szentgyörgyvölgyén, Körmenten, adminisztrátor Szarvaskenden, majd ezt követően káplán Felsőpatyon, Vasszentmihályon és Letenyén, adminisztrátor Boncód földén, majd Nemesbődön. 1931-ben nyugalomba vonult, s élete hátralevő részét Váton töltötte.

Felsőszopory Szily János

Felsőszopory Szily János (1777–1799)

A Szombathelyi Egyházmegye első püspöke. 1777–1799-ig kormányozta ezt nagy bölcsességgel és ritka eréllyel. Nagy volt, mint alkotó, nagy volt, mint kormányzó, nagy volt, mint lelkipásztor, nagy volt, mint ember. Hatalmas szellemmel párosult nagy erélyességet találunk nála. Alkotásainak befejezéséhez mindkettő szükséges volt. Akkora és olyan munkát, aminőt teljesített a székesegyház, püspöki palota, papnevelő intézet létesítésében, csak oly nagy és erélyes szellemű férfiú végezhetett, mint Szily János.

• • •

Az 1830. évi sematizmus így emlékezik meg róla: „Az újonnan felállított püspökség első püspökévé felső-szopori Szily János neveztetett ki 1777. február 17-én. Nagy jellemű, éles elméjű és úgy az egyházi, mint világi tudományokban széles körű, mély ismeretekkel bíró férfiú volt, kit szívének s lelkének kiválóságai testi és szellemi tehetsége egyenesen arra jelölték ki, hogy mások ügyeit irányítsa és az Úr nyájának azt a részét, melynek vezetése az új püspökségben beruháztatott, kellőképpen gondozza és gyámolítsa.

Az újonnan felállított egyházmegyét üdvös intézkedéseivel ritka buzgósággal rendezte és fegyelmezte. A Szombathelyi Egyházmegye tisztelendő papsága számára mindjárt püspöksége első évében kiadott „Instructio”-ja örök dicsőségére válik, és minden tiszteletet érdemel. Ezen felül az ő tanításai, utasításai s üdvös intelmei, melyeken a Szentírás, a zsi-

natok és Szentatyák és az egyház és hazánk szokásainak szelleme árad el, s amelyeket fiai számára – hogy atyjuk oktatását szemelőn tartsák – kiadott, tanúsítják, hogy milyen nagylelkű és nagyszívű atya és főpásztor volt ő. Az egész egyházmegyét kánoni látogatás címén bejárta. Szombathelyen a gyönyörű püspöki palotát, a komoly egyszerűsége által kiváló papnevelő intézetet s végül a régi, kicsiny vártemplom helyett a felséges székesegyházat építtette. Azonban ennek belső díszét már nem láthatta, mert 1799. január 2-án, 64 éves korában, püspökségének 22. évében meghalt.”

• • •

Amikor a templom falai már nagyon magasra emelkedtek, egy nyári meleg napon napernyőjét kezében tartva fent járt az állások között, s fel-felment a legmagasabbakra is. Ezt a sétát egyébként majdnem naponkint megtette. Egy alkalommal az egyik munkás megszólította a püspököt, s figyelmeztetőleg monda neki:

– Méltóságos uram, vigyázzon, ne menjen feljebb!

A püspök mosolyogva s püspöki rangjára célozva így felelt:

– Feljebb már én úgysem mehetek!

• • •

Szily János püspöksége alatt történt. Az akkori dozmati plébánossal⁵ valami kiegyenlítetlen ügye volt egy szombathelyi

⁵ A korszakban a következők voltak dozmati plébánosok: 1776-tól KAPRONTZAY MIHÁLY, 1779-től NAGY ISTVÁN, 1796-tól KLAUDINI ANDRÁS.

polgárnak, ki nemes ember volt. Ez fogta magát egyszer, és kiment Dozmatra, hogy ügyét a plébánossal elintézzé. A plébános, ki jól sejtette, hogy vendége mi járatban van, szívesen fogadta őt, és egy pint bort hozatott az asztalra és melléje két poharat. De vendégét nem kínálta meg. A vendég csakhamar rátért a kellemetlen ügyre, melynek elintézése végett jött. Azonban legnagyobb bámulatára és bosszúságára a plébános, ki hirtelen haragos ember volt, a vendéget nem éppen gyengéd arculütéssel illetve kikergette a szobájából. Az nagy haraggal és a plébánost szidva rohant az udvarra, hol a plébános cselédsége dolgozott. A plébános felkapva a pintesüveget és egy poharat, a vendég után sietett és hangosan kiáltotta:

– Ne menjen el még, tekintetes uram, még egy pohár bort búcsúzásul igyunk meg! No, várjon egy kissé, ne siessen annyira!

De a vendég iszonyúan káromkodva csak sietett ki az udvarból. Másnap a püspöknél bepanaszolta a plébánost. A püspök beidézte maga elé a harcias lelkészt. Ez az idézésre megjelent, s nagy alázatossággal került a püspök színe elé. A püspök kemény hangon rivallt rá, hogy mit csinált ezzel és ezzel az úriemberrel? A plébános a legártatlanabb arccal felelt:

– XY úr hozzám jött. Én a legszívesebben borozgattam s beszélgettem vele. Egyszer csak az úr ajánlotta magát. Én nem akartam őt még elengedni, kértem, tartóztattam, de ő csak elsietett. Én utána mentem, s hívtam vissza, s még a bort is utána vittem, hogy igyék még egy pohárral. De hasztalan volt! Ő elment. Mindezeknek tanúi voltak cselédeim, kik az udvaron dolgoztak. Így hát, kegyelmes uram, nem

tudom, miféle panasza lehet X úrnak az én vendégszeretete-
tem ellen.

A püspök átlátott a szitán, és nem tudta hirtelen, neves-
sen-e vagy haragudjék, de aztán mégis hangosan ráförmedt
a plébánosra:

– Anferat se! Seus curabo vocari satrapas comitates et
ipsum bastonizari. (Hordja el magát, mert különben híva-
tom a megyei hajdúkat, s megbotoztatom kendet!)

A plébános sem mondatta ezt magának kétszer, s elsietett
a haragos püspök elől.

(Dr. Stegmüller Károlytól)

• • •

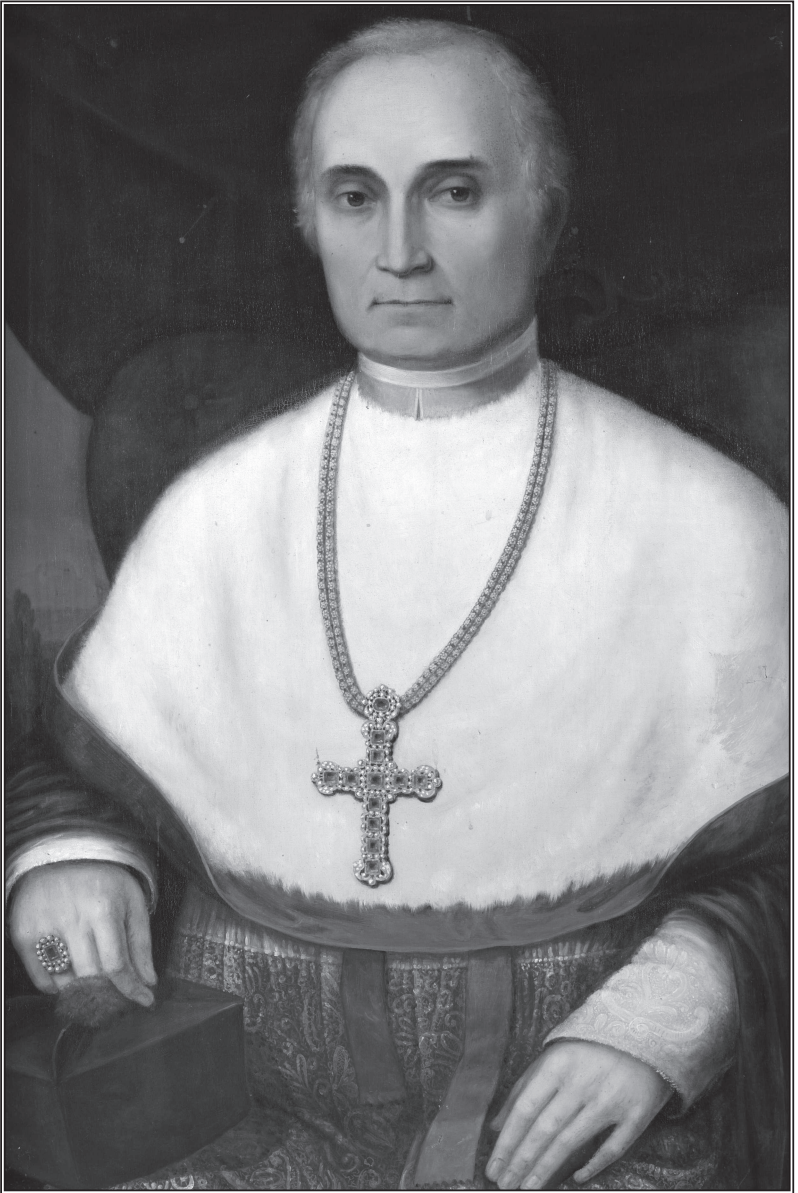
Szily János nagyon szigorú és kemény ember volt. S külö-
nösen őrködött az erkölcsök felett. Megtette azt is, hogy ha
valamelyik úrhölgy az akkori divat szerint öltözködve na-
gyon is láthatókká tette bájait, a templomból kivezettette.

• • •

Nagyon kedves püspöke volt Mária Terézia királynőnek.
Ma is szeretettel őrzik püspökeink azt a violaszín miseruhát,
melyet Mária Terézia saját kezűleg hímzett, s ajándékozott
a püspöknek. Szigorúan hazafias és egyházas érzületére
nézve pedig jellemző, hogy II. József sérelmes intézkedése-
inek egyik legerősebb ellenzője volt, s ezért kegyvesztett is
lett.

• • •

Erélyére és egyben jószívűségére vonatkozólag érdemesnek tartom felemlíteni, hogy az ő idejében a rakoncátlan Perint-patak annyira megáradt, hogy hullámai a Nagykar utcát elöntve egészen a püspöki sörházig felhatoltak, s a Kis-kar utcán át hömpölyögtek tova. A hidat elragadta az ár, s a nagy jégzajlás igen sok kárt okozott mindenfelé. A püspök maga sietett a vész színhelyére, s némelyek elbeszélése szerint szekerén állva, a hullámok között intézte a mentési munkálatokat, mások szerint csónakba ülve, más bátor férfiakkal együtt mentette, ami menthető volt. Egyébként itt megjegyzem, hogy 1879-ben magam is szemtanúja voltam, hogy minő garázdálkodást tud véghezvinni a jámbor Perint-patak, ha megárad. Ez évben is elöntötte a Nagykar utcát, s a mélyebben fekvő házak ajtain és ablakain keresztül hatolt a piszkos áradat.

Balassa Gábor

Balassa Gábor (1844–1851)

Az 1854. évi papi névtár így ír róla: „Balassa Gábor 1844. március 28-án neveztetett az egyházmegye püspökévé. Az egyházi és világi, különösen jogi tudományokban nagyon jártas, éles elméjű és nagy emlékezőtehetségű, a püspökség jogainak ügyes védője volt, és ha szellemi tehetségeinek, lelki tulajdonságának testi egészsége is megfelelt volna, az ő korszakában még az akkori nehéz körülmények között is a legeredményesebb lett volna működése. 1851. augusztus 11-én életének 69., püspökségének 7. évében halt meg.”

Veszprémi kanonok, s mint ilyen helytartótanácsi referendárius²⁴ volt Bécsben. Onnan került a szombathelyi püspöki széke Bőle András halála után. Szombathelyen úgy ismerték, mint kényes, fényűző főpapot. Atyámtól többször hallottam, hogy rendkívül fényes fogaton, s mindig négyesben járt. Ő zárta el a püspöki palota átjáróját. Ha itthon volt, naponkint 11 órakor szokott kertjébe átmenni, hol sétáját végezte. Ilyenkor szívesen állt szóba a templom mögötti területen játszó gyermekekkel. A tisztaságra rendkívül kényes volt. Cselédjeit még egy-egy elhullott szalmaszálért is megdorgálta. A székesegyházba mindig batáron ment a nagy ünnepeken, melyeken a szentmisét ő mondotta. A kocsi hátulso bakján két díszbe öltözött huszár állott, a kocsis mellett komornyikja ült.

Mozgalmas ünnepnapok voltak azok, melyeken István nádor volt vendége 1847-ben vagy '48-ban, amikor is a püs-

²⁴ Előadó

pöki palota előtti tér fényesen kivilágítva volt, s a kocsik sokasága nyargalt az udvaron át egész este. Jelen voltam én is – írja Horváth Ferenc plébános. Nagy aulikus²⁵ volt. De azért 1848-ban a nemzetőrség zászlóját ő szentelte fel ünnepélyességgel.

• • •

Mikor a szabadságharc kitört, a szombathelyi papnevelő intézetből három kispap: Csecsinovits Ferenc²⁶ (a későbbi Kemenes Ferenc veszprémi nagyprépost), Illés Ferenc²⁷, a későbbi szombathelyi nagyprépost és Révy Ferenc²⁸, későbbi egyházasfalui plébános is bevonultak, s honvédekké lettek. Kemenes Ferenc tiszti rangra vitte, és mint ilyen végigharcolta az egész szabadságharcot. Világos után sok-sok más tiszttel együtt bujdosni volt kénytelen. Bujdosása közben ke-

²⁵ Udvarhú

²⁶ Helyesen: KEMENES FERENC (Bögöte, 1829. – Veszprém, 1905.) Mint piarista két próbaév után 1847-ben tanár lett Nagykárolyban. 1848-ban beállt honvédek. 1849. június 14-én Perlasznál mint hadnagy mindkét karján sebet kapott. Seregével augusztus 20-án Karánsebes mellett letette a fegyvert. Ezután mint a Veszprémi Egyházmegye papnövendéke elvégezte a hittudományokat. 1855-ben pappá szentelték, veszprémi kanonok lett, 1898-ban nagyprépost. Ezek alapján Tóth József értesülése téves: Kemenes (Csecsinovits) Ferenc soha nem volt az egyházmegye kispapja. Erről részletesebben: Szendy László: Rendkívüli időkben a haza szolgálatában. In: A Szombathelyi Egyházmegye története II. kötet. Szerk.: Géfin Gyula. 409-419 p.

²⁷ ILLÉS FERENC (Újkér, 1832. – Szombathely, 1911.) 1855-ben szentelték, majd rövid ideig nevelőként működött. Káplán volt Karácsfán, majd Pinkafőn. Plébános Nagyszentmihályon, kerületi esperes, szentszéki ülnök, 1887-től tiszteletbeli kanonok, 1894-től székesegyházi kanonok, zsinati vizsgáló, 1907-től nagyprépost. A bolgár nemzeti érdemrend középkeresztjének kitüntetője.

²⁸ RÉVY FERENC, helyesen: RÉFFY ENDRE (Csénye, 1829. – Egyházasfalu, 1905.) A hat gimnáziumi osztályt Kőszegen végezte, majd 1845-ben belépett a piarista rendbe. Szentelése után Kanizsára került, ahonnan 1848-ban honvédek állt be. Mint ilyen, részt vett a branyiszközi csatában, és az Ujházy-féle vadászcsapatnál szolgált a világosi fegyverletételig. Hosszabb ideig bujdosott, majd Szombathelyen és Győrben folytatta tanulmányait. 1851-ben ment át a Győri Egyházmegyébe. 1855. július 25-én áldozópappá szentelték. Káplán volt Csepregen és Csornán. Címzetes kanonok, szentszéki ülnök és zsinati vizsgáló volt.

rült el szülőfaluja szomszédságába, Káldra, hol egyik rokona, Desits Mihály a sárvári uradalomban szolgált. Ehhez állított be egyik este teljesen lerongyolódva a két társával együtt. Desits Mihály uram kérdésére, kik volnának a jövevények, Kemenes Ferenc kérdéssel felelt:

– Mihály bátyám nem ismer? Csecsinovits Ferenc vagyok.

– Isten hozott öcsém! Mi szél hordoz erre mifelénk?

– Kedves Mihály bátyám, bujdosunk, szállást kérünk, de nem ám szobában, nem ám ágyban, hanem csak valahol a padláson vagy bármiféle fedél alatt.

– Jó lesz a cselédszobában?

– Igen, igen jó lesz. Kérjük, szalmát teríttessen a padlóra, mert hát mi piszkosak vagyunk.

Jó vacsora után lefeküdtek. Másnap Illés Ferenc és Révy Ferenc elbúcsúztak, de Kemenes még ott maradt mivel félt, hogy a zsandárok, kik mindenfelé magyar tisztek után szimatoltak, elfogják és közlegényképpen besorozzák vagy fel is akasztják, mert azzal vádolták, hogy Budavár bevétele alkalmával osztrák tiszteket kivégeztetett és legyilkoltatott. Rokona gulyásának ruhájába öltözve tehenes legényként szolgált, és éjjel a szénapadláson aludt. Két hétig tartózkodott itt, de végre így szólt Desits uramhoz:

– Kedves Mihály bátyám, én a szénaillatot már nem bírom, nekem el kell mennem, s legjobb szeretném, ha kis-pap lehetnék újra.

– Jól van, kedves öcsém, akkor hát megkérjük Balogh Ferenc²⁹ plébános urat, ki szegről-végről szintén rokon, s vele bemegyünk a püspökhöz.

²⁹ BALOGH FERENC (Szombathely, 1775. – Káld, 1854.) 1798-ban szentelték. Káplán, adminisztrátor, majd 1802-től plébános volt Káldon. Jánosházi esperes, kerületi tanfelügyelő, Vas vármegye táblabírája.

Így is történt. Desits Mihály uram befogatott. Csecsinovits Ferenc volt a kocsis, hát ő elöl ült, Desits Mihály és Balogh Ferenc plébános hátul foglaltak helyet az ülésen és kocogtak be Szombathelyre. Útközben a zsandárok, akikkel találkoztak, persze, hogy nem is sejtették, hogy a szemrevaló kocsisban Csecsinovits honvédfőhadnagy uram rejtőzködik. Megérkeztek Szombathelyre, s a csinos kocsisgyerek Balogh Ferenc és Desits Mihály uram vezetése mellett beállított a püspöki palotába. A püspöknél előadták kéréseiket, hogy a honvédtisztte avanszírozott volt kispapot fogadná újra kegyességébe és vegye vissza a szemináriumba.

– Hol van az a gyerek? – kérde a püspök.

– Itt kinn van kérem – mondá Balogh Ferenc –, de csak úgy kocsisruhában, mert hát fél a zsandároktól.

– Nem veszem vissza. Ő a császár öfelsege ellen harcolt. Nem veszem vissza.

Erre rebus infectis³⁰ nagy szomorúsággal visszakocogtak Káldra, honnan nemsokára Veszprémbe mentek, hol Ranolder János³¹ volt a püspök, ki Csecsinovits Ferencet bevette kispapnak. Ez a kispap Kemenes Ferenc, a költő volt. Mint nagyrépost Veszprémbe halt meg.

• • •

Balassa püspökkel esett meg a következő jóízű történet. Szombathely az ő idejében még kis városka volt. A kántort

³⁰ Dolga végezetlenül

³¹ RANOLDER JÁNOS (Pécs, 1806. – Veszprém, 1875.) 1841–1846 között tanár a pesti egyetem hittudományi karán, 1849-től 1875-ig veszprémi püspök. 1857-ben a maga és utódai nevében lemondott a veszprémi püspökségről, az úrbéri kárpótlásról, s annak jövedelmét jótékony célokra fordította. Leánygimnáziumokat, tanító- és óvónőképző intézeteket alapított egyházmegegyében.

egy előimádkozó szokta a hívek ájtatossági gyakorlatainál segíteni, ami faluhelyeken ma is szokásos, különösen búcsújárások és körmenetek alkalmával. Balassa püspök idejét megelőzőleg az előimádkozó tisztjét Gergáczt nevezte. Ennek halála után minden előimádkozót „Gergáczt”-nak hívtak, bármi volt is különben a neve. Az ötvenes évek elején Németh József 8. osztályt végzett tanuló volt ilyen előimádkozó, akit persze szintén csak „Gergáczt”-nak neveztek. Balassa püspök a szombathelyieknek ezt a szokását nem tudva, Németh Józsefet egy ízben Gergácznak szólította. Németh József nagyot nézett, de aztán hirtelen eszébe jutott, hogy honnan fúj a szél, csendesen csak ennyit mondott: „Kegyelmes uram, csak a hivatalom Gergáczt, de a nevem Németh József.”

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Miért írtam meg ezt a kis könyvet?	9
Felsőszopory Szily János (1777–1799)	12
Harrasi Herzan Ferenc gróf, bíboros (1800–1804)	18
Perlaki Somogyi Lipót (1806–1822)	22
Bőle András (1824–1843)	28
Balassa Gábor (1844–1851)	38
Szenczy Ferenc (1852–1869)	44
Szabó Imre (1869–1881)	52
Hidasy Kornél (1882–1900)	74
Dr. István Vilmos (1901–1910)	86
Névmutató	106
Helymutató	110